

แนวคิดการจัดสวัสดิการสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ

Concept of Welfare Management for Elderly Inmates

ปิยะพร ตันณีกุล*

Piyaporn Tunneekul

บทคัดย่อ

สวัสดิการที่รัฐควรจัดให้กับผู้ต้องขังสูงอายุเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากต้องได้รับการดูแลใกล้ชิด รวมถึงเรื่องอาหารที่เหมาะสมกับอายุและโรคประจำตัวที่เป็นอยู่ จัดให้ทำงานที่เหมาะสมกับสุขภาพ นอกจากนี้ ผู้ต้องขังสูงอายุมักมีภาวะซึมเศร้ามาก ย่อมส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย จึงควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับอายุและพิจารณาให้เหมาะสมกับปัญหาของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ญาติสามารถเข้าเยี่ยมได้อย่างใกล้ชิดและเพิ่มความถี่ในการเข้าเยี่ยม หากผู้ต้องขังสูงอายุที่มีความประพฤติดีและถูกคุมขังมาเป็นเวลาพอสมควร ควรจัดสถานที่ให้ไปอยู่นอกเรือนจำที่มีลักษณะเป็นเรือนจำความมั่นคงต่ำหรือเรือนจำเปิด หรือใช้วิธีการควบคุมตัวอยู่ที่บ้านโดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการติดตามตัว หรืออาจจัดให้มีเรือนจำสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

คำสำคัญ : สวัสดิการ ผู้ต้องขังสูงอายุ

Abstract

It is necessary that the state should provide welfares for elderly inmates because they should be intimately taken care, for example, proper foods, suitable tasks. Additionally, they mostly were in the states of depression which would have impact on their physical health. The activities should be organized in accordance with their age. Furthermore, their relatives should gain more chances to Contract Visit. Providing that the elderly inmates had good behaviors and stayed in the prison in a quite long run, the state should allocate the places for them outside the prison like the minimum security prison or "the open prison". Or else, they might be monitored at home by using electronic monitorings or establish the elderly inmate prisons in particular.

---

* อาจารย์ ดร. ประจําไปรแกรมวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ตำบลนครปฐม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000

Keywords: Welfare Elderly Inmates

บทนำ

จากสถิติของประเทศไทย พบว่า ในปี 2553 ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุถึงร้อยละ 11.5 คิดเป็นประมาณ 7 ล้านคน ของประชากรทั้งประเทศ และมีการคาดการณ์กันว่า ในปี พ.ศ. 2568 จะมีผู้สูงอายุถึง 14.4 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ

รัฐจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุว่าควรได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่สามารถทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีพอยู่ได้ เช่น บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ การจัดงานศพผู้สูงอายุตามประเพณี การสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่มีปัญหาความยากลำบาก ไม่เกิน 500 บาท จัดทำบัตรสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้สูงอายุอีกกลุ่มหนึ่งในสังคมไทยที่เป็นผู้ด้อยโอกาสและจำเป็นต้องให้ความดูแลด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คือ “ผู้ต้องขังสูงอายุ” ซึ่งเป็นบุคคลจำพวกหนึ่งที่มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนเช่นกัน

คำจำกัดความของผู้ต้องขังสูงอายุ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย กำหนดให้ผู้ต้องขังที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปถูกจัดอยู่ในคำจำกัดความว่าเป็นผู้ต้องขังสูงอายุ ขณะที่ประเทศอังกฤษ กำหนดให้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ส่วนในประเทศแคนาดา จะแบ่งช่วงอายุของผู้ต้องขังสูงอายุไว้ กล่าวคือ ผู้ต้องขังที่มีอายุระหว่าง 50 - 64 ปี จัดเป็นผู้ต้องขังสูงอายุ (Older Prisoner) ส่วนผู้ต้องขังที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป เรียกว่า “ผู้ต้องขังชรา” (Elderly Prisoner) และผู้ต้องขังที่มีอายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป เรียกว่า “ผู้ต้องขังชราที่ไร้สมรรถภาพ” (Geriatric Offender) สำหรับประเทศไทยนั้น ผู้ต้องขังสูงอายุจะใช้แบบเดียวกับประเทศอังกฤษ คือมีอายุ 60 ปีขึ้นไป

นักวิจัยหลายท่าน แนะนำว่า บุคคลที่ถูกจัดเป็นผู้ต้องขังสูงอายุควรเริ่มที่อายุ 50 ปี เพราะการที่มนุษย์ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ จะทำให้ร่างกายมีพัฒนาการไปเร็วกว่าอายุจริงถึง 10 ปี ซึ่งส่วนใหญ่มักประสบปัญหาด้านสุขภาพ เนื่องจากได้รับอาหารที่ไม่ถูกหลักโภชนาการ ไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างเพียงพอ ประกอบกับสภาพแวดล้อมในเรือนจำไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ทำให้ร่างกายของผู้ต้องขังแก่เกินวัย

สถานการณ์ผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย

จากการสำรวจข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ปี พ.ศ. 2551- 2553 พบว่า จำนวนผู้ต้องขังสูงอายุ ทั้งประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้นและเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละ ผู้ต้องขังสูงอายุ จำแนกตามเพศ และภาค ปี 2551-2553 (คน)

พ.ศ.	ผู้ต้องขัง สูงอายุ	กรุงเทพฯ	กลาง	ตะวันออกเฉียงเหนือ	เหนือ	ใต้	รวม
2551	ชาย	283 (75%)	737 (79%)	685 (82%)	660 (81%)	289 (89%)	2,654 (81%)
	หญิง	96 (25%)	194 (21%)	146 (18%)	152 (19%)	37 (11%)	625 (19%)
2552	ชาย	289 (67%)	871 (82%)	778 (83%)	783 (82%)	310 (87%)	3,031 (81%)
	หญิง	145 (33%)	187 (18%)	161 (17%)	176 (18%)	47 (13%)	716 (19%)
2553	ชาย	354 (73%)	884 (81%)	924 (87%)	919 (83%)	328 (90%)	3,409 (83%)
	หญิง	154 (27%)	213 (19%)	128 (13%)	184 (17%)	38 (10%)	717 (17%)

ที่มา : กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2553)

สาเหตุของการตกเป็นผู้ต้องขังของผู้ต้องขังสูงอายุจะพบได้มากที่สุดในคดียาเสพติด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนคดีของผู้ต้องขังสูงอายุ จำแนกตามประเภทคดี ปี 2553

ประเภทคดี	จำนวน	ร้อยละ
ยาเสพติด	1,954	48.49
เพศ	478	11.86
ทรัพย์	300	7.44
ชีวิต/ร่างกาย	1,023	25.38
อื่นๆ	275	6.82
รวม	4,030	100

ที่มา : กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2553)

เมื่อแบ่งผู้ต้องขังสูงอายุเป็น 3 กลุ่ม ตามช่วงวัย คือ กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) และกลุ่มผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในวัยต้น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ต้องขังสูงอายุทั่วประเทศ จำแนกตามเพศและช่วงอายุ ปี 2551-2553 (คน)

ช่วงอายุ	ปี 2551			ปี 2552			ปี 2553		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
60-69	2,198	520	2,718	2,483	612	3,095	2,767	586	3,353
70-79	417	94	511	493	90	583	569	115	684
80ปีขึ้นไป	39	11	50	55	14	69	73	16	89
รวม	2,654	625	3,279	3,031	716	3,747	3,409	717	4,126

ที่มา : กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2553)

ปัญหาผู้ต้องขังสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ยังเกิดกับประเทศอื่นอีกด้วย เช่น ประเทศญี่ปุ่น มีอัตราการเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่า ในปี 2006 โดยส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 65 ปี ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีเปอร์เซ็นต์การเพิ่มขึ้นทุกปี จึงมีการทำนายว่า ในปี 2030 ประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีผู้ต้องขังสูงอายุที่มีอายุมากกว่า 55 ปี จะมีจำนวน 1 ใน 3 ของผู้ต้องขังในเรือนจำทั้งหมด ในประเทศออสเตรเลีย ผู้ต้องขังสูงอายุเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 52 ในปี 2009 โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ส่วนประเทศแคนาดา นับจากปี 1996-2008 พบว่ามีผู้ต้องขังสูงอายุเพิ่มขึ้นถึง 20% โดยส่วนใหญ่อายุมากกว่า 50 ปี

แนวความคิดเกี่ยวกับสวัสดิการ

สวัสดิการ หมายถึง รูปแบบ ประโยชน์และบริการต่างๆ ที่องค์กร นายจ้างหรือหน่วยงาน จัดให้ลูกจ้างหรือผู้ปฏิบัติงานนอกเหนือจากเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำ เพื่อสร้างความพอใจในการทำงาน เป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจที่ดีในการทำงาน ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานตั้งใจปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้น

ดังนั้น หลักสำคัญในการจัดบริหารสวัสดิการ ควรยึดหลักว่า ให้ทุกคนได้รับโดยเสมอภาคกันมากที่สุด, ควรพิจารณาถึงประโยชน์ที่หน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานได้รับว่าตรงความมุ่งหมายหรือไม่, ต้องเป็นสวัสดิการที่มีแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติเกิดกำลังใจในการทำงาน, และต้องคำนึงว่าตรงกับความต้องการของผู้ปฏิบัติงานเพียงใด อีกทั้งต้องคำนึงถึงหลักประสิทธิภาพ คือ ลงทุนน้อยที่สุด แต่ได้ผลประโยชน์มากที่สุดทั้งคุณภาพและปริมาณ (กรมราชทัณฑ์. ม.ป.ป.: 4-8)

การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังในประเทศไทย

การปฏิบัติงานของเรือนจำและทัณฑสถานในปัจจุบัน จำเป็นต้องหาแรงจูงใจหรือสร้างควมพึงพอใจให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานโดยไม่กระทำการแหกหักก่อความไม่สงบและความเสียหายแก่เรือนจำและทัณฑสถาน นั่นคือ การจัดสวัสดิการให้เหมาะสม คำว่า “ผู้ต้องขัง” หมายถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขังและคนฝาก

ดังนั้น “สวัสดิการผู้ต้องขัง” จึงหมายถึง ประโยชน์หรือบริการต่างๆ ที่เรือนจำและทัณฑสถานจัดให้ผู้ต้องขังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพและการได้รับการอำนวยความสะดวกต่างๆ ตามสมควร ซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้จัดสวัสดิการให้แก่ผู้ต้องขังหลายอย่าง ดังนี้

1. สวัสดิการขั้นพื้นฐาน หรือ ปัจจัย 4

1.1 อาหาร ต้องเป็นอาหารที่มีประโยชน์ครบ 5 หมู่ โดยคำนึงถึงสุขอนามัยและมนุษยธรรม ภายใต้งบประมาณที่จำกัด ในกรณีผู้ต้องขังป่วย ต้องจัดอาหารสำหรับผู้ป่วย หรือผู้ต้องขังที่เป็นชาวต่างชาติ ให้จัดหาอาหารให้เหมือนคนไทยแต่ต้องคำนึงถึงหลักศาสนาด้วย

1.2 ที่อยู่อาศัย จะต้องไม่แออัดยัดเยียด เพราะถ้าอยู่กันอย่างแออัด อาจก่อให้เกิดโรคและขาดการพักผ่อนอย่างเพียงพอเป็นสาเหตุของการก่อจลาจล แหกหักได้ ดังนั้น กรมราชทัณฑ์จึงกำหนดว่า ผู้ต้องขัง 1 คน จะใช้พื้นที่ใช้สอยในเรือนนอน 2.25 ตารางเมตร

1.3 เครื่องนุ่งห่ม กรมราชทัณฑ์จัดเครื่องนุ่งห่มให้เพียงพอเพื่อป้องกันความร้อนหนาว ถ้าเป็นผู้ต้องขังชายให้จ่ายเสื้อผ้าและกางเกง 2 สำหรับ, ผ้าอาบน้ำ 1 ผืน, ผ้าห่มนอน 1 ผืน และเสื้อปูนอน 1 ผืน ถ้าเป็นผู้ต้องขังหญิงให้จ่ายเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม 2 สำหรับ, ผ้าห่มนอน 1 ผืน, เสื้อปูนอน 1 ผืน และสิ่งให้เฉพาะหญิงตามที่อธิบดีเห็นว่าจำเป็น

1.4 ยารักษาโรค ปัจจุบันถือเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล และกำหนดให้มีสถานพยาบาลในเรือนจำและทัณฑสถานด้วย

2. สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลให้รวมการรักษาพยาบาลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงผู้ต้องขังตั้งครรภ์หรือมีลูกอ่อนด้วย

3. สวัสดิการด้านการศึกษา

กรมราชทัณฑ์มีนโยบายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนถูกปลดปล่อย โดยนำกระบวนการศึกษาเข้ามาใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้หลังจากได้รับการปล่อยตัวแล้ว ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานและสถานศึกษาภายนอกที่มีกระทรวงศึกษาธิการให้การสนับสนุนงบประมาณ

4. สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง

สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง หมายถึง การจัดสวัสดิการให้ผู้ต้องขังในด้านสิ่งของ เครื่องใช้เพื่อการส่งเสริมสุขภาพอนามัยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สวัสดิการด้านอนามัยผู้ต้องขัง หมายรวมถึง สุขาภิบาลเรือนจำด้วย ได้แก่

4.1 เครื่องใช้อนามัยส่วนรวม ได้แก่ วัสดุที่ใช้ทำความสะอาดสถานที่ภายในเรือนจำหรือ ทัศนสถาน เช่น น้ำยากำจัดแมลง น้ำยาฆ่าเชื้อและดับกลิ่น น้ำยาล้างภาชนะต่างๆ เป็นต้น

4.2 เครื่องใช้อนามัยส่วนตัว ได้แก่ วัสดุที่ใช้ทำความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้าและเครื่อง หลับนอนของผู้ต้องขัง เช่น สบู่ ผงซักฟอก ยาสระผม ยาสีฟัน แปรงสีฟัน รองเท้าแตะ ผ้าอนามัย ชั้น อาบน้ำ เป็นต้น

5. สวัสดิการด้านกีฬาและนันทนาการ

ชีวิตของผู้ต้องขังถูกจำกัดให้อยู่ในขอบเขตที่กำหนด และต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ทำให้เกิดความเครียดได้ง่าย ส่งผลต่อร่างกายและจิตใจ จนอาจนำไปสู่การสูญเสียการ ปกครอง ความวุ่นวายในเรือนจำหรือทัศนสถาน การจัดกิจกรรมให้กับผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งจำเป็น

เรือนจำหรือทัศนสถานต้องมีลานกีฬาและให้ผู้ต้องขังได้ออกกำลังกายเป็นประจำทุก วัน นอกจากนี้ ต้องจัดให้มีนันทนาการต่างๆ เช่น โทรวอล วิทยุ วีดีโอ ดนตรี ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่ เรือนจำหรือทัศนสถานจัดให้ เช่น กีฬาสำหรับผู้ต้องขัง จัดให้มีการเยี่ยมญาติ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ให้กับผู้ต้องขัง นอกจากนี้ ยังจัดร้านค้าสวัสดิการเพื่อจำหน่ายสินค้าในราคาที่ไม่แพง เพื่อให้ผู้ต้องขังมี สิ่งของจำเป็นไว้ใช้ (สุกฤตา เพชรหนองชุม. 2552: 13-18)

แนวคิดการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมต่อผู้ต้องขังสูงอายุ

กรมราชทัณฑ์จัดสวัสดิการสำหรับผู้ต้องขังในภาพรวม คือนำไปใช้กับผู้ต้องขังทุกประเภท แต่ อย่างไม่ทั่วถึง ในเรือนจำหรือทัศนสถานยังมีสมาชิกที่เป็นนักโทษสูงอายุรวมอยู่ด้วย ซึ่งสวัสดิการขั้น พื้นฐานที่มีอยู่อาจไม่เพียงพอหรือไม่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ต้องขังสูงอายุ ดังนั้น การจัด สวัสดิการสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุจึงควรมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากผู้ต้องขังทั่วไป สามารถ แยกได้เป็นประเด็นดังนี้

1. ด้านสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังสูงอายุ

สิ่งที่ผู้ต้องขังสูงอายุต้องเผชิญอยู่ในขณะนี้ คือ ปัญหาด้านสุขภาพทั้งด้านสุขภาพจิต และร่างกาย ซึ่งถ้าเทียบกับบุคคลทั่วไปที่มีอายุเท่ากัน ผู้ต้องขังสูงอายุจะมีสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรม เร็วกว่าบุคคลปกติ จะเจ็บป่วยเร็วและรักษายาก นอกจากนี้ยังค่อยๆ เห็นเพื่อนร่วมขังตายไปที่ละคน ทำให้จิตใจหดหู่ ซึมเศร้า และอาจนำไปสู่การฆ่าตัวตาย

จากการศึกษาวิจัยในประเทศอังกฤษ โดยทำการศึกษาจากเรือนจำ 4 แห่ง กับผู้ต้องขังที่มีอายุระหว่าง 65-84 ปี พบว่า ผู้ต้องขังสูงอายุมีความยากลำบากต่อการจัดการปัญหาต่างๆ ขณะอยู่ในเรือนจำแม้จะเป็นปัญหาที่ง่ายๆ ได้รับความทุกข์จากการทำงานรวมถึงกลัวการเสียชีวิตในเรือนจำ และโรคที่พบได้มาก คือ โรคหัวใจและระบบหายใจ โรคมะเร็ง และโรคเรื้อรัง เช่น ความดันเบาหวาน เป็นต้น (Department of Justice. Online)

ด้านสุขอนามัยและสุขภาพ ควรจัดหน่วยแพทย์ทางด้าน หู ตา คอ จมูก มาตรวจการมองเห็นและได้ยินเพื่อให้การดำรงชีวิตในเรือนจำหรือทัณฑสถานเป็นไปด้วยความราบรื่น นอกจากนี้ควรจัดหาทันตแพทย์มาคอยดูแลสุขภาพในช่องปาก เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุบางคนใส่ฟันปลอม หากมีปัญหาการบดเคี้ยวอาจส่งผลต่อสุขภาพของร่างกายได้ ส่วนด้านร่างกาย ต้องจัดหาแพทย์มาตรวจผู้ต้องขังสูงอายุอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและการเกิดโรคได้ จะได้ทำการรักษาก่อนที่โรคจะลุกลามและเกิดค่าใช้จ่ายสูง

การดูแลสุขภาพจิต โดยปกติ ผู้ต้องขังในเรือนจำมักจะมี ความท้อแท้ ลึกลับ หวัง สูญเสีย ความเป็นตัวของตัวเอง และเมื่อเป็นผู้ต้องขังสูงอายุ จะเกิดภาวะทางจิตที่เพิ่มขึ้นกว่าผู้ต้องขังปกติ เช่น หลงลืม รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า การส่งเสริมสุขภาพจิตจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ด้านโภชนาการ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารได้น้อย ทำให้สารอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย จึงควรเลือกอาหารที่มีคุณค่าของสารอาหารสูง และควรรับประทานเมื่อละจํานวนน้อยแต่บ่อยครั้งขึ้น เพื่อให้อาหารย่อยได้สะดวกและดูดซึมดีขึ้น ดื่มน้ำมากๆ และควรเป็นน้ำอุ่น

ด้านการออกกำลังกายและพักผ่อน ผู้ต้องขังสูงอายุมักมีอาการกระดูกและข้อเสื่อม หัวใจและหลอดเลือดทำงานได้ไม่ดีนัก ดังนั้น การออกกำลังกายเบาๆ จะเป็นผลดีต่อกระดูกและข้อ และยังทำให้หัวใจสูบฉีดโลหิตได้ดีขึ้น ส่วนการนอนหลับพักผ่อนนั้น จะนอนหลับยาก ตื่นง่าย อาจเป็นเพราะโรคภัยไข้เจ็บหรือความเครียด จึงควรหากิจกรรมที่ลดความเครียด เช่น การนั่งสมาธิก่อนนอน การให้ทำงานอดิเรก เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุรู้สึกผ่อนคลาย

2. ด้านสุขภาพจิตและการปรับตัว

ผู้ต้องขังสูงอายุมักสูญเสียการควบคุมจิตใจตนเองเพราะมีความกดดัน สูญเสียการติดต่อจากครอบครัว สูญเสียบทบาทของตนเองและความเคารพนับถือ ซึ่งความรู้สึกแบบนี้อาจติดอยู่ภายในจิตใจของผู้ต้องขังแม้จะพ้นโทษไปแล้ว ทำให้เสี่ยงต่อการกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ดังนั้น จึงควรมีกิจกรรมและบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษา เช่น

2.1 ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ มาให้คำปรึกษาเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลเพื่อป้องกันโรคซึมเศร้า

2.2 ด้านการรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว ควรให้ผู้ต้องขังสูงอายุไปอยู่ที่เรือนจำที่ตนมีภูมิลำเนาเพื่อความสะดวกในการที่ญาติจะมาเยี่ยมได้ง่าย หรืออาจลากลับไปเยี่ยมบ้านได้

2.3 ด้านกิจกรรมทางศาสนา ควรจัดให้มีกิจกรรมทางศาสนาเป็นกรณีพิเศษ เช่น ให้พระมาเทศน์ให้ฟัง จัดการทำบุญตักบาตรในเรือนจำ ฝึกนั่งสมาธิ หากผู้ต้องขังสูงอายุเสียชีวิตในเรือนจำ ควรจัดงานศพให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้อย่างมีเกียรติ

2.4 ด้านการสงเคราะห์ผู้ต้องขังที่ไม่มีญาติ รัฐควรจัดให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้มีกิจกรรมทำเพื่อไม่ให้คิดฟุ้งซ่านและจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุให้ตามความเหมาะสม

3. ด้านงบประมาณ

ในงานวิจัยหลายๆ เรื่อง พบว่าค่าใช้จ่ายสำหรับนักโทษปกติมีอัตราต่ำกว่าค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ เช่น ในประเทศออสเตรเลีย มีความแตกต่างกันถึง 3 เท่า โดยส่วนที่ทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น คือ ค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล รัฐจึงควรให้ความสำคัญและหาวิธีการแก้ไข ปัญหาการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังสูงอายุ เช่น การลดโทษ การควบคุมตัวอยู่ที่บ้านโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) การพักการลงโทษ ซึ่งจะช่วยรัฐประหยัดค่าใช้จ่ายในการดูแลได้มากขึ้น

4. ด้านสภาพแวดล้อมในเรือนจำและกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด

เรือนจำในปัจจุบัน มีโครงสร้างด้านสิ่งแวดล้อมและระบบการบริหารจัดการที่ทำขึ้นมาเพื่อใช้กับผู้ต้องขังปกติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพร่างกายของผู้ต้องขังสูงอายุ โปรแกรมต่างๆ มีความเคร่งครัด ลักษณะของการออกกำลังกายที่ไม่เหมาะกับผู้สูงอายุ การพัฒนาฝีมือที่ไม่ตรงกับความต้องการ จึงควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและกฎเกณฑ์ให้คลายความเคร่งครัดลง เช่น

4.1 ด้านการทำงาน ไม่ควรมอบหมายงานที่ต้องใช้แรงงาน ควรให้ทำงานที่ผ่อนคลายเป็น เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว ทำงานฝีมือตามความถนัด หรือถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ผู้ต้องขังอื่น เป็นต้น เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุเกิดความรู้สึกถึงคุณค่าในตัวเอง

4.2 ด้านนันทนาการ เช่น ดนตรี โทรทัศน์ การนำการแสดงพื้นบ้านมาแสดง การนวด โดยผู้ต้องขังฝึกนวด เป็นต้น ทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ

4.3 ด้านการอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆแก่ผู้ต้องขังสูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพอนามัยด้วยตนเอง การฝึกอาชีพที่ตนสนใจ โดยอาจเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้การอบรมก็ได้

5. ด้านการตกเป็นเหยื่อ

ผู้ต้องขังสูงอายุมีข้อจำกัดในเรื่องการเคลื่อนไหวร่างกาย จึงมีโอกาสเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อได้ง่ายกว่าผู้ต้องขังปกติ เพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อ ควรจัดสถานที่สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุให้แยกต่างหากจากผู้ต้องขังปกติ จัดหาเจ้าหน้าที่ดูแลหรือให้ผู้ต้องขังด้วยกันช่วยดูแลเหมือนเป็นคู่หู

6. ด้านผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้าน

โดยปกติ เจ้าหน้าที่ที่จะได้รับการฝึกฝนอบรม มาเพื่อดูแลผู้ต้องขังที่มีอายุน้อยและก้าวร้าว แต่เจ้าหน้าที่ที่ต้องดูแลผู้ต้องขังสูงอายุจำเป็นต้องได้รับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น ฝึกฝนเพื่อรองรับอารมณ์และความต้องการของผู้สูงอายุ เรียนรู้วิธีการดูแลผู้ต้องขังสูงอายุ ฝึกการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เรียนรู้เกี่ยวกับโภชนาการ เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุเป็นไปด้วยความเหมาะสม นอกจากนี้ ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อให้สะดวกต่อการปฏิบัติงานและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

7. ด้านการแก้ไขคำพิพากษา

จากการที่จำนวนผู้ต้องขังสูงอายุเพิ่มมากขึ้น ทำให้เป็นภาระของรัฐในการจัดหางบประมาณมาดูแล ในขณะที่ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้มีประสิทธิภาพที่จะไปกระทำความผิดน้อยลงจนถึงไม่มีเลย จึงมีการคิดหาวิธีหยุดยั้งการเพิ่มจำนวนของผู้ต้องขังสูงอายุด้วยการเสนอให้แก้ไขคำพิพากษาให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังที่มีอายุเปลี่ยนไป เช่น แก้คำพิพากษาให้เหมาะสมกับอายุและสุขภาพของผู้ต้องขังนั้นๆ แต่แนวคิดนี้อาจได้รับการต่อต้านจากผู้เสียหายหรือเหยื่อ รวมถึงผู้วางนโยบายและร่างกฎหมาย ทำให้แนวคิดนี้เกิดขึ้นได้ยาก

8. ด้านการปล่อยตัวก่อนกำหนดโดยมีเงื่อนไข

ผู้ต้องขังสูงอายุมีอัตราที่จะกลับมากระทำผิดซ้ำอีกต่ำกว่าผู้ต้องขังปกติ เพราะจะไม่มีความรู้สึกรอคอยหรือความต้องการที่จะประกอบอาชญากรรมอีกแล้ว ดังนั้น จึงควรมีการปล่อยตัวก่อนกำหนดโดยมีเงื่อนไข โดยการปล่อยตัวลักษณะนี้จะต้องฟังเสียงของชุมชน เหยื่อ และครอบครัวของเหยื่อด้วย

ในรัฐ Virginia ประเทศสหรัฐอเมริกา มีระบบการปล่อยตัวผู้ต้องขังสูงอายุโดยมีเงื่อนไข (Geriatric Parole) โดยกำหนดว่า ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 65 ปี ขึ้นไปและเหลือโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือผู้ต้องขังที่อายุไม่น้อยกว่า 60 ปีและเหลือโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี แต่แนวคิดนี้ในช่วงแรกยังไม่ได้รับการยอมรับเพราะสาธารณชนยังไม่อาจทำใจยอมรับได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ต่อมาจึงกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัวใหม่ โดยกำหนดว่าต้องมีอายุมากกว่า 65 ปีและต้องเหลือโทษไม่เกิน 10 ปี นอกจากนี้ต้องเป็นคดีที่ไม่ร้ายแรง

ในประเทศไทย ผู้ต้องขังสูงอายุที่รับโทษเป็นเวลานานหรือกระทำผิดหลายครั้งและเข้าออกเรือนจำเป็นประจำจนสูงอายุ อาจเกิดปัญหาในการเข้าสังคมหลังจากถูกปลดปล่อย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังสูงอายุปรับตัวให้พร้อมก่อนกลับเข้าสู่สังคม เช่น การใช้

มาตรการพักการลงโทษ และให้ไปอยู่ที่ศูนย์เตรียมการปลดปล่อยหรือบ้านกึ่งวิถี จัดโปรแกรมแนะแนว ก่อนพ้นโทษ จัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ครอบครัว ส่วนผู้ต้องขังสูงอายุที่ไม่มีญาติ สุขภาพ เจ็บป่วย เรื้อรัง ควรจัดหาสถานที่เพื่อส่งต่อหลังพ้นโทษด้วย

9. ด้านที่คุ้มขังสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ

เรือนจำทั่วไปออกแบบมาเพื่อผู้ต้องขังทั่วไปที่อายุยังไม่มากและร่างกายปกติ ดังนั้น จึงไม่เหมาะกับผู้ต้องขังสูงอายุหลายประการ ดังนั้น การเตรียมสถานที่จึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะ ผู้ต้องขังสูงอายุที่ป่วยและจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ นอกจากนี้ ผู้ต้องขังสูงอายุมักมีปัญหา เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกาย สายตาฝ้าฟาง ดังนั้น ควรจัดเรือนนอนให้อยู่ชั้นล่างและใกล้ สถานพยาบาลเพื่อสะดวกในการพบแพทย์ หากต้องใช้บันได ควรให้มีจำนวนขั้นบันไดที่น้อยหรือมีราว ให้จับทั้งชายและขวา ควรจัดให้มีห้องสุขาแบบถนอมและมีราวจับกันลื่น

ควรจัดให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้เยี่ยมญาติอย่างใกล้ชิด (Contract Visit) หากเป็นผู้ต้องขัง สูงอายุที่ป่วยหรือใกล้เสียชีวิต ควรให้มีการเยี่ยมญาติเป็นกรณีพิเศษหรือให้ญาติมาค้างคืนด้วยได้ และใช้โทรศัพท์ได้ไม่จำกัดเวลา

ในหลายประเทศเริ่มเห็นด้วยกับการสร้างที่คุ้มขังสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ซึ่งประโยชน์ที่ ได้รับ คือ ค่าใช้จ่ายในการดูแลน้อยลง, ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและกระบวนการต่างๆ ในการ จำแนกนักโทษเพื่อเข้าสู่โครงการที่เหมาะสม, ปรับปรุงด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุและลด การตกเป็นเหยื่อ รวมถึงการให้กำลังใจในการฟื้นฟูแก้ไข ซึ่งจะช่วยให้อัตราการกระทำผิดซ้ำน้อยลง

จำนวนของผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศญี่ปุ่นกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้รัฐบาลต้องเร่ง ดำเนินการปรับปรุงเรือนจำด้วยการจัดหาลิฟต์ ราวสำหรับจับและรถเข็นนั่ง ซึ่งเริ่มในเรือนจำ 3 แห่ง จากทั้งหมด 75 แห่งทั่วประเทศเพื่อรองรับนักโทษสูงอายุ โดยรัฐบาลจะใช้งบประมาณกว่า 2,500 ล้านบาทเพื่อสร้างสถานที่ดูแลนักโทษชราประมาณ 1,000 คน (สำนักข่าวเนชั่น. 2551: Online)

สำหรับประเทศไทย ยังไม่มีนโยบายในการสร้างเรือนจำสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ดังนั้น เรือนจำที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุจึงควรเป็นเรือนจำที่มีความมั่นคงแข็งแรงปานกลางจนถึงต่ำ เนื่องจากกลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุเป็นกลุ่มที่ไม่สร้างปัญหาให้กับเรือนจำในแง่การควบคุมหรือความมั่นคง ปลอดภัย ประกอบกับลักษณะทางกายภาพที่ไม่แข็งแรงเท่ากับผู้ต้องขังอื่น ถ้าผู้ต้องขังสูงอายุถูก ควบคุมอยู่ในเรือนจำที่มีความมั่นคงสูง ควรจัดเรือนนอนใดเรือนนอนหนึ่งให้เป็นสถานที่เฉพาะในการ ควบคุม และเมื่อต้องโทษมาระยะหนึ่งแล้วควรย้ายไปเรือนจำที่มีความมั่นคงระดับปานกลาง เมื่อ ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับโทษมาจากเรือนจำความมั่นคงปานกลางมาระยะหนึ่งแล้ว ควรส่งไปอยู่เรือนจำ ชั่วคราวหรือทัณฑสถานเปิด หรือศูนย์เตรียมการปลดปล่อยเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนได้รับความ ปลดปล่อย

ผู้ต้องขังสูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพหนัก ไม่สามารถดำรงชีวิตปกติในเรือนจำได้ กรมราชทัณฑ์ต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดตั้งสถานที่ควบคุม

บทสรุป

สวัสดิการที่รัฐจัดให้กับประชาชนนั้น คำว่าประชาชนได้หมายรวมถึงผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำด้วย แต่ผู้ต้องขังที่ควรได้รับการดูแลมากเป็นพิเศษคือผู้ต้องขังสูงอายุ เนื่องจากสภาวะร่างกายที่ไม่ปกติเหมือนคนหนุ่มสาวทั่วไป จึงควรจัดสวัสดิการให้เหมาะสมกับอายุ เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุขทั้งร่างกายและจิตใจ

หากรัฐมีงบประมาณเพียงพอ ควรจัดให้มีเรือนจำสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นเรือนจำที่แยกไปต่างหากจากนักโทษทั่วไป โดยเรือนจำประเภทนี้จะมีเครื่องอำนวยความสะดวกและเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ นอกจากจะทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม และป้องกันอันตรายหรืออุบัติเหตุที่จะเกิดกับผู้ต้องขังสูงอายุได้

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (ม.ป.ป.). **คู่มือการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย.

สุกฤตา เพชรหนองชุม. (2552). **ปัญหาด้านสวัสดิการผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำคลองเปรม**.

สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
กรุงเทพฯ.

สำนักข่าวเนชั่น. (9 มกราคม 2551). **ญี่ปุ่นทุ่ม2,500ลบ.ปรับปรุงเรือนจำเพื่อนักโทษชรา**.

สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2555, จาก

http://www.cps.chula.ac.th/pop_info/tha/Newsletter.../news_th_71-007.pdf.

Department of Justice. **Growing old in Prison**. Retrieved on October 17, 2012, from

<http://www.justice.vic.gov.au/home/prisons/research+and+statistics/growing+old+in+prison>

Docherty, Jenny Lousie. **The Healthcare Challenges of Older People in Prison –**

A Briefing Paper. Retrieved on October 17, 2012, from

<http://www.ohrn.nhs.uk/resource/Research/OlderPrisonersReview.pdf>

Pilot Intervention into Depression among Older Adults in Prison. Retrieved on October 17,

2012, from <http://www.ohrn.nhs.uk/OHRNResearch/ElderlyDepressionPilot.pdf>

Watson, Roger., Stimpson, Ann, & Hostick, Tony. 2004. **Prison Health Care: A Review of**

the Literature. *International Journal of Nursing Studies*. 41 (2004): 119-128.